

Дніпропетровський національний університет

Економіка: проблеми теорії та практики

Збірник наукових праць

Випуск 245

Том IV

**ДНУ
Дніпропетровськ
2008**

УДК 336
ББК 65.01
Е 45

Друкується відповідно до постанови Вченої Ради
Дніпропетровського національного університету

Головний редактор:

д-р екон. наук, проф. *Анатолій Антонович Покотілов*

Редакційна колегія:

д-р фіз.-мат. наук *С. О. Смірнов*, д-р екон. наук *В. А. Ткаченко*,
д-р техн. наук *О. М. Марюта*, д-р екон. наук *Л. В. Попкова*,
д-р екон. наук *О. В. Ковильов*, д-р екон. наук *Я. Г. Берсуцький*,
д-р техн. наук *Ю. Д. Мсрозов*, д-р екон. наук *Г. О. Крамаренко*,
д-р екон. наук *О. С. Галушко*, д-р техн. наук *Р. Б. Тян*, д-р екон. наук *В. В. Дзрофісько*,
д-р екон. наук *О. Й. Шевцова*, д-р наук з державного управління *М. Х. Ксрещський*

Рецензенти:

д-р екон. наук, проф. Дніпропетровського національного університету

І. Л. Сазонець;

д-р екон. наук, проф. Дніпропетровської державної медичної академії

А. В. Батура

Е 45 **Економіка:** проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. –
Випуск 245: В 5 т. – Т. IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – 276 с.

ISBN 978-966-8736-05-6

У збірнику аналізуються актуальні проблеми економіки.
Для студентів, аспірантів та викладачів вузів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 978-966-8736-05-6

© Колектив авторів, 2008

ЗМІСТ

Том I

Шатохін О.Г. КЛАСИФІКАЦІЯ ЕТАПІВ ПРОЦЕСУ УХВАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	21
Щекович Е. С. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	28
Ковалевська В.В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ПІДСВІДОМИХ ЕФЕКТІВ У РЕКЛАМІ	38
Сердюк Т.В. , Францишина С.Ю. СУЧАСНИЙ СТАН ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	48
Тивончук І.О., Топішко Н.П. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	55
Жигар Н.М СТРАХУВАННЯ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	64
Полюхович Е.А., Кико М.В. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ САДОВОДЧЕСКОГО ПРЕДПРИЯТИЯ	75
Николаева Л.Л., Смолец В.В. КРИТЕРИЙ СТРУКТУРИЗАЦИИ СУДОХОДНОЙ КОМПАНИИ В СИСТЕМЕ РЫНКА МОРСКИХ ПЕРЕВОЗОК	82
Брусенко М.А. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ: УЗГОДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ І НОРМАТИВНИХ ЗАСАД	90

Stachera-Wlodarczyk Sylwia, Ostraszewska Zuzanna THE MEANING OF INSTRUMENTS FOR EFFICIENCY EVALUATION IN BANK INTEREST OPERATIONS	920
Остапенко Я.О. ОБЛІК ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ТА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМОВАНОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	926
Пашенцев О.І. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ПОПЕРЕДЖАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	933
Плакса Ю.В. ПРОГНОЗ РЕГІОНАЛЬНОГО СПРОСА И ПРЕДЛОЖЕНИЯ НА ИНФОРМАЦИОННО-КОНСУЛЬТАЦИОННЫЕ УСЛУГИ В АПК	940
Ольховая Г. В. СЕТЕВАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО КОНСУЛЬТИРОВАНИЯ АГРАРНЫХ ФОРМИРОВАНИЙ	948
Олійник О.М., Курган С.С. ОЦІНКА РІВНЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	956
Гаврилова О.А. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	965
Новак У.П., Тарканій О.І. ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	972
Писаревский И.М., Влащенко Н.Н. КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСА	977
Козьменко Л.С. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	988

Панченко О.М., Пгіцина Л.А. ПОЯТТЯ ВПУТРИШНЬОЇ ЗВІТНОСТІ, ЇЇ ВИДИ ТА ФУНКЦІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	994
Пахомов С.Ю. НАСЛІДКИ СУЧАСНОГО ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНСТИТУ- ЦІАЛІЗАЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	1001
Бердар М. М. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	1006
Шушара К.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	1013
Салига С.Я., Ткаченко Є.Ю., Яришко О.В. АНАЛІЗ РІВНЯ САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ	1020
Філатов О.Г., Самосьонюк Л.М. ЄС НА ФОНІ ГАЗОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ	1027
Дружиніна В.В., Пряхіна К.А. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТОВОЇ СТРАТЕГІЇ МАШИНО- БУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА ВАТ «КРЕДМАШ» ЩОДО ВИХОДУ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК	1033
Paulíčková Alena INTERNATIONAL RECOVERY OF TAX OUTSTANDING	1038
Шевченко Ю.І. ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КАСЕТНИХ УСТАНОВОК	1047
Нотовський П.В. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЗА МЕТОДИКОЮ ПОКРОКОВОГО ВІДБОРУ	1055

Козьменко Л.С.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

В статті обґрунтована необхідність застосування комплексної системи забезпечення фінансової стабільності вітчизняних підприємств в умовах фінансової кризи, запропоновано авторський підхід до формування її основних положень, надано їх змістовну характеристику.

Ключові слова: фінансова криза, фінансова стабільність підприємства, комплексна система забезпечення фінансової стабільності підприємства.

I. Вступ.

На сьогодні не можна чітко оцінити ступінь впливу світової фінансової кризи на діяльність українських підприємств, але можна з впевненістю стверджувати, що відсутність єдиного підходу до діагностування фінансового стану реального сектору вітчизняної економіки в таких умовах призведе до ще глибшої системної кризи. Виходячи з цього особливої актуальності набуває дослідження ефективних інструментів виходу підприємств із фінансової кризи, зокрема питання визначення глибини кризи, дослідження причин її розвитку, пошуку механізмів її контролю. Одним із таких інструментів, на нашу думку, є формування комплексної системи забезпечення фінансової стабільності підприємств (КСЗФС).

Не зважаючи на важливість фінансової стабільності як критерію надійності підприємства, ефективності управління його фінансовими ресурсами, розробки теоретико-методологічних засад її забезпечення ще далеко від завершення. Останнє зумовлює відсутність належного місця оцінки фінансової стабільності в практичній роботі суб'єктів господарювання.

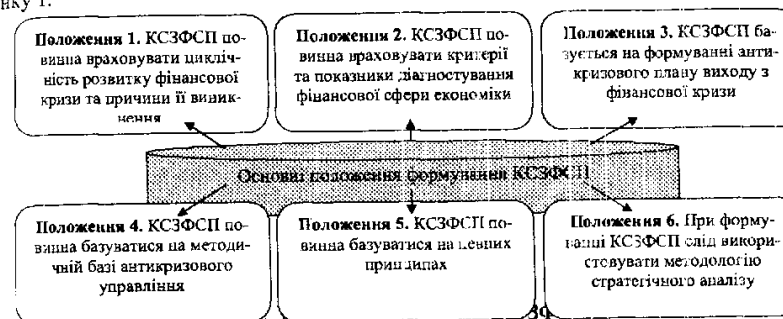
Дослідженням питань оцінки фінансового стану підприємств займалися Бандурка О.М., Борисова В.А., Василюк О.Д., Галушко О.С., Івахненко В.І., Ковальов В.В., Козак В.Г., Козак Г.Я., Костирко Л.А., Крейніна М.Н., Лаба П.А., Ляшенко Ю.І., Мних Є.В., Негалев Е.В., Пелипенко Л.П., Поддєрьюк А.М., Сав'як І.Я., Сайфулін Р.С., Ференц І.Д., Шеремет А.Д., Чепурко В.В., Чупіс І.В., Чупіс В.А. та інші, хоча недостатнє місце в них займає оцінка фінансової стабільності. Теоретико-методичні питання фінансової стабільності містяться в наукових роботах Аргемєнка В.Г., Балабанова І.Т., Белендири М.В., Бурака А.В., Григіва Б.В., Дребєта Н.П., Забродського В.А., Кизима Н.А., Кондратьєва О.В., Кульчицького М.І., Олійника В.Я., Плиси В.Й., Родіонової В.М., Свєшнікова М.С., Терещенка С.І., Федотської М.А. та інших вчених. Разом з тим в них певною мірою виявлені, досліджені та узагальнені особливості оцінки фінансової стабільності підприємств в умовах загальносистемних кризових явищ в економіці.

II. Постановка задачі.

Метою даної статті є дослідження основних положень комплексної системи забезпечення фінансової стабільності підприємств в умовах фінансової кризи, які повинні враховувати не тільки вплив локальних критеріїв та показників оцінки стабільності функціонування фінансового сектору, але й цілий ряд факторів ефективності такої діяльності, бути науково обґрунтованими, передбачати системність та динамічність щодо подолання кризових явищ.

III. Результати.

Основні положення КСЗФС, які виділені автором, представлені на рисунку 1.

Надамо певні пояснення щодо сутності кожного з виділених нами основних положень КСЗФС.

Положення 1. Комплексна система забезпечення фінансової стабільності підприємств повинна враховувати циклічність розвитку фінансової кризи та причини її виникнення. Швидкість і методи подолання кризи багато в чому залежать від того, які причини її виникнення і як швидко вона буде виявлена. В процесі розвитку фінансової кризи можна виділити чотири основні її цикли, а саме:

- зниження ефективності використання капіталу, скорочення рентабельності і абсолютних значень об'ємів прибутку;
- виникнення збитковості виробництва;
- відсутність власних коштів і резервних фондів, різке зниження платоспроможності підприємства. Дуже часто це супроводжується значним скороченням виробництва з наслідком того, що частина оборотних коштів прямує на обслуговування збільшеної кредиторської заборгованості;
- стан гострої неплатоспроможності. У підприємства немає можливості профінансувати виробництво і здійснювати платежі за попередніми зобов'язаннями. Виникає реальна загроза припинення або

навіть повної припинення виробництва, а потім банкрутства.

Причинами кризи можуть стати і загальний спад ринку, і неправильна стратегія розвитку підприємства, але найбільш важливою причиною часто зустрічається на практиці, є криза менеджменту підприємства, зокрема:

- з'явлення інтересів менеджменту і власників підприємства;
- недостатня кваліфікація менеджменту.

При грамотному управлінні основна причина розвитку кризи на підприємстві – загальний спад ринку. Стійка стагнація підприємства, що продовжується більше року, – очевидний показник кризи. Такі впливи не складно відрізнити від сезонних коливань, які рідко тривають довше за два місяці.

Однією з поширених причин розвитку кризи є відсутність ефективного управління фінансово-економічним блоком на основі сучасних механізмів: реформа бюджетування, маржинального аналізу, кредитної політики. Крім економічних причин, необхідно відзначити існуючі юридичні ризики, які можуть негативно вплинути на фінансовий стан підприємства.

Крім цього, поширеною причиною фінансового краху є робота менеджменту підприємства тільки з одним клієнтом. Слабо диверсифікований портфель клієнтів приводить до негативних наслідків. Підприємство перестає бути гнучким, втрачає такі механізми управління, як ціноутворення і управління дебіторською заборгованістю, оскільки вимушено в цілях утримання клієнта підстроює під його вимоги.

Положення 2. Комплексна система забезпечення фінансової стабільності підприємства повинна враховувати критерії та показники діагностики фінансової сфери економіки. Певна річ, окремі країни не в змозі вийти з біганини світової фінансової кризи, ізолювавшись від інших країн світу. Щоб її подолати, потрібні не лише відповідні механізми регулювання фінансових ресурсів, а й час, який можна виграти завдяки постійному діагностуванню фінансової сфери економіки. Підприємства такого діагностування є наслідком кризисних тенденцій, які характеризують стан фінансового сектору економіки держави.

Формуючи такі показники, слід враховувати специфіку кожної складової фінансової кризи. Так, стосовно впливу кризи на валютний сектор, основними такими індикаторами є: динаміка реального ефективного валютного курсу; динаміка офіційних золотовалютних резервів; наявна та прогнозна величини торговельно-платіжного балансу; темпи зростання грошової маси; порівняльний аналіз реальних процентної ставки щодо ставок інших країн зі схожими економічними умовами; динаміка відношення короткострокових іноземних інвестицій до ВВП; динаміка відношення прямих інвестицій до ВВП. Діагностику виникнення дефолту країни роблять спеціалізовані агенції, які використовують при прогнозуванні власні індикатори. При побудові рейтингів агенції враховують такі індикатори, як: відношення зовнішнього боргу до експорту; відношення зовнішнього боргу до ВВП; відношення платежів з обслуговування боргу до обсягів експорту товарів та послуг; відношення суми міжнародних резервів країни до суми її зовнішнього боргу, в тому числі короткострокового.

Певна річ, що це доволі схематичний і неповний перелік індикаторів.

ході формування запропонованої діагностики керівний орган підприємства має самостійно визначити, які показники є пріоритетними, враховуючи при цьому специфіку та економічну політику країни. Крім того, надзвичайно важливим є питання стосовно критичних значень показників. Слід зауважити, що фіксованих загальнознайомих рівнів показників, перевищення яких автоматично переводить країну в зону можливого враження фінансовою кризою, не існує.

Положення 3. Комплексна система забезпечення фінансової системи підприємств базується на формуванні антикризової програми виходу з фінансової кризи. Експерти стверджують, що індикатори, які сигналізують про небезпеку виникнення фінансової кризи в країні, маю органічно входити до складу антикризового плану виходу з фінансової кризи [2].

Даний план можна представити як генеральний напрям (програму дій) діяльності підприємства по забезпеченню його стабільності, проходження якого в перспективі повинно привести до досягнень стратегічних цілей і отримання очікуваного ефекту від даної діяльності підприємством.

В антикризовому плані зазначаються стратегічні цілі і завдання фінансового розвитку підприємства та проводиться їх ранжирування за ступенем пріоритетності. Після того, як попередній варіант плану вже розроблено, потрібно провести його обговорення та затвердження (необхідно скласти план погоджених дій усіх підрозділів підприємства). Саме ця програма дій має перевести обрані й обґрунтовані в процесі планування цілі і завдання в практичне русло. Він повинен сформулювати конкретні і значущі завдання для кожного підрозділу і функціональної служби підприємства, а також довести їх до рівня конкретних заходів.

Положення 4. Комплексна система забезпечення фінансової системи підприємств повинна базуватися на методичній базі антикризового управління. Потрібно відзначити, що у наш час спостерігається відсутність системних наукових досліджень проблем антикризового управління підприємством, з урахуванням комплексних критеріїв здійснення такого управління на постійній основі. Деякі експерти розглядають лише окремі аспекти управління, не враховуючи рівень формулювання основних його принципів на базі концепції менеджменту вартості і узагальнення інструментарію здійснення.

Основа постійно здійснюваних процесів антикризового управління на підприємстві складає система перманентного моніторингу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Перш, ніж починати розробку заходів антикризового управління на підприємстві (як попереджувального характеру, так і виходу з кризової ситуації, яка склалася), необхідно провести діагностику динаміки і характеру стану підприємства, виявити існуючі проблеми, їх причини і можливі наслідки. Кінцевий висновок повинен містити всі отримані результати дослідження: характер прояву кризових явищ і їх вплив на діяльність підприємства, вірогідність виникнення ситуації банкрутства і очікуваний термін, ступінь кризи і її масштаби, причини і чинники (що зумовили кризу і сприятимуть виходу з неї), прогноз щодо розвитку зовнішнього оточення і ринкової ситуації,

характер її впливу на проблеми і можливості підприємства, наявність умов для виживання і подолання негативних кризових явищ за рахунок мобілізації внутрішніх ресурсів, можливі негативні наслідки подальшого розширення кризових явищ і процесів. Проведена таким чином діагностика дає керівництву підприємства об'єктивну і повну інформацію для ухвалення управлінських рішень і обґрунтування програми необхідних антикризових заходів.

Аналіз багатобразних методик визначення фінансово-господарської спроможності підприємства і ступеня загрози банкрутства, дозволив нам зробити висновок про необхідність зваженого підходу до використання традиційних методів діагностики. Тільки за умови адаптації до реалій світової економіки західні та вітчизняні методи діагностики дозволять розробити адекватні заходи антикризового управління. Паралельно необхідно розробити власні моделі діагностики зовнього стану підприємства і прогнозування банкрутства. Цікавим напрямком подолання кризи є розробка методик прогнозування на етапі слабких сигналів початку кризи, що дало б можливість одержати більше часу на «маневри». Ми вважаємо, що таким комплексним показником - раннім сигналом фінансової кризи підприємства є нульова або негативна динаміка створення нової вартості для власника в коротко- і середньостроковій перспективі і її падіння в довгостроковій перспективі.

Положення 5. Комплексна система забезпечення фінансової стабільності підприємства повинна базуватися на певних принципах. Такі принципи доповнюють один одного, складають цілісну систему і покладені в основу стратегічного базису фінансової стабільності. Ця система за авторською пропозицією має включати такі принципи, як: інтегрованості, системності, комплексності, динамічності, варіативності, гнучкості, субоптимальності, підпорядкованості, обґрунтованості, цілеспрямованості, врахування суб'єктивної та об'єктивної неповноти інформації, адаптації, цільового характеру здійснення етапів забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Положення 6. При формуванні комплексної системи забезпечення фінансової стабільності підприємства слід використовувати методологію стратегічного аналізу. При застосуванні стратегічного аналізу можна використати модель *фінансових прогнозів*, яка дозволяє визначити, як та чи інша альтернатива впливає на показники розвитку фінансової стабільності підприємства, що обов'язково враховує фактор часу. Іншою моделлю може бути модель *курсної сегментації цільового фінансового ринку*. А також це може бути: аналіз ефективності поточної стратегії підприємства і її функціональних напрямків (стратегія у області управління фінансами, продажами і виробництвом). Як значають економісти [1], для цього треба проводити моніторинг зміни ключових показників діяльності підприємства по функціональних напрямках; аналіз конкурентних переваг підприємства, її сильних і слабких сторін, а також можливостей і потрог (SWOT); аналіз конкурентоспроможності цін і витрат підприємства. Для цього проводяться періодичні маркетингові дослідження і оперативний моніторинг роботи конкурентів.

На основі стратегічного аналізу підприємство може оцінити витрати, пов'язані з наданням послуг фінансування проектів та програм, і використовувати дану інформацію в процесі стратегічного вибору серед ряду альтернатив.

IV. Висновки

Підводячи загальний підсумок, зазначимо, що лише побудова комплексної гнучкої системи забезпечення фінансової стабільності підприємства, основні положення формування якої доповнюють один одного, можна ефективно ліквідувати наслідки світової фінансової кризи для вітчизняних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалев А. Підприємство в фінансовій кризі / А. Ковалев // Фінансова консультація. – 2006. – № 9. – С.18–24.
2. Лисенко Р. Сучасні фінансові кризи та показники фінансової стабільності країни / Р. Лисенко // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 10. – С.50–54.

Економіка: проблеми теорії та практики

Збірник наукових праць

Випуск 245

У 5 томах

Том IV

Українською, російською і англійською мовами

Видається з квітня 1996 р., виходить раз на місяць
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ
№ 3354 від 10 липня 1998 р.

Відповідальний редактор *С. В. Єкімов*
Комп'ютерна верстка *В.Б. Гердашевський*

Здано до друку 03.11.2008. Підписано до друку 07.11.2008.

Формат 60-84₁₆1 . Спосіб друку – ризограф.

Ум. друк. арк. 16,45. Тираж 300 прим.

Видавництво “Наука і освіта”

Свідоцтво про внесення до Держреєстру ДК № 919 від 21.05.2002 р.
м. Дніпропетровськ, вул. Бердянська, 61б
тел. (056) 370-13-13, (0562) 35-78-19, 34-29-61